

ГІБРИДНО-КОМУНІКАЦІЙНА ПАРАДИГМА МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ

HYBRID COMMUNICATION PARADIGM OF INTERNATIONAL COMMUNICATIONS

Пацьора Ж.В.,

*аспірантка освітньо-наукової програми доктора філософії
 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
 Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка Україна
 ORCID ID: 0009-0007-5388-980X*

Стаття присвячена комплексному аналізу гібридно-комунікаційної парадигми як одного з типів спеціалізованих парадигм міжнародних комунікацій в умовах радикальної мілітаризації сучасних міжнародних відносин. Дослідження базується на методологічному підході, що включає теоретичне моделювання та порівняльний аналіз характеристик парадигмальних підходів.

Гібридно-комунікаційна парадигма визначається як концептуальна модель, що відображає процеси інтеграції традиційних та інноваційних форм комунікації в єдину багаторівневу систему. Характерною особливістю цієї парадигми є синтез різних типів комунікативної взаємодії: масової, міжособистісної, цифрової, мережевої, візуальної та символічної. Такий підхід забезпечує формування гнучких стратегій сугестивного впливу на цільові аудиторії через одночасне застосування різноманітних засобів передачі інформації, смислів та наративів. Акцентовано на стратегічній культурі, яка становить засновану на національній пам'яті систему цінностей, установок, переконань, патернів поведінки, стратегічних наративів, які консенсусно поділяються нацією і формуючи національну ідентичність щодо реалізації стратегічної політики держави.

Проаналізовано як сильні сторони парадигми (універсальність, адаптивність, поєднання традиційних дипломатичних інструментів із сучасними цифровими технологіями), так і її обмеження (складність управління багаторівневою комунікацією, ризики смислових суперечностей, залежність від технологічної інфраструктури). Визначено п'ять основних функцій гібридно-комунікаційної парадигми: інституційну, політичну, консолідаційну, економічну та соціокультурну. Розкрито зміст кожної з них.

Доведено, що ця парадигма є потужним інструментом комплексного впливу на глобальну аудиторію, проте її успішне застосування потребує високої координації, стратегічного планування на засадах стратегічної культури та врахування етичних і культурних аспектів для уникнення репутаційних ризиків.

Ключові слова: гібридно-комунікаційна парадигма, міжнародні комунікації, спеціалізовані парадигми, мілітаризація, стратегічні комунікації, цифрові технології.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the hybrid communication paradigm as one of the types of specialized paradigms of international communications in the context of radical militarization of modern international relations. The study is based on a methodological approach that includes theoretical modeling and comparative analysis of the characteristics of paradigmatic approaches.

The hybrid communication paradigm is defined as a conceptual model that reflects the processes of integrating traditional and innovative forms of communication into a single multilevel system. A characteristic feature of this paradigm is the synthesis of different types of communicative interaction: mass, interpersonal, digital, network, visual, and symbolic. This approach ensures the formation of flexible strategies for suggestive influence on target audiences through the simultaneous use of various means of transmitting information, meanings, and narratives. The emphasis is on strategic culture, which is a system of values, attitudes, beliefs, behavior patterns, and strategic narratives based on national memory, which are consensually shared by the nation and form national identity with regard to the implementation of the state's strategic policy.

The strengths of the paradigm (universality, adaptability, combination of traditional diplomatic tools with modern digital technologies) and its limitations (complexity of managing multi-level communication, risks of semantic contradictions, dependence on technological infrastructure) are analyzed. Five main functions of the hybrid communication paradigm are identified: institutional, political, consolidating, economic, and sociocultural. The content of each of them is revealed.

It is proven that this paradigm is a powerful tool for comprehensive influence on a global audience, but its successful application requires high coordination, strategic planning based on strategic culture, and consideration of ethical and cultural aspects to avoid reputational risks.

Key words: hybrid communication paradigm, international communications, specialized paradigms, militarization, strategic communications, digital technologies.

Постановка проблеми. Сучасні комунікаційні стратегії потребують своєї корекції. Це зумовлено мілітаризацією комунікаційного дискурсу, зміною наративів та проникненням агресії та мови ворожнечі в реалії міжнародних відносин і зовнішньополітичні стратегії.

Наразі відчувається брак методологічних знань, серйозного застосування передусім науко-

вих знань. Відтак нами пропонується застосовувати теорію парадигм для аналізу сучасного змісту міжнародних комунікацій.

У методології науки прийнято розподіляти парадигми на:

1) *загальнонаукові* – актуальні для всіх галузей знань;

2) *спеціалізовані* – характерні для окремої науки або наукової дисципліни;

3) *локальні* – розповсюджені в межах окремої наукової проблеми з деталізацією обраного об'єкту.

У своїх дослідженнях нами було встановлено, що сучасні наукові парадигми, у своєму комплексному поєднанні становлять ієрархічну структуру, на вершині якої розташовані загальнонаукові парадигми. У зв'язку з тим, що еволюція загальнонаукових парадигм в контексті політології міжнародних відносин вже була деталізовано описана С. Шергінім [1], є сенс зосередити увагу на *спеціалізованих парадигмах*, які ще системно не досліджувалися, проте на сучасному етапі широко застосовуються у міжнародних відносинах.

Однією з таких парадигм виступає гібридно-комунікаційна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників теорії міжнародних комунікацій у політичному аспекті особливого значення набули публікації за авторством працівників НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка С. Даниленка, М. Дорошко, В. Копійки, О. Коппель, Є. Макаренко, М. Ожевана, О. Пархомчук, Г. Перепелиці, Н. Піпченко, Г. Почепцова, О. Шевченко, А. Яковця та ін.

Однак конкретний зміст гібридно-комунікаційної парадигми ще настав предметом самостійного дослідження, що додатково підкреслює наукову актуальність звернення нами до розгляду цих питань.

Виклад основного матеріалу. В епоху цифровізації міжнародних відносин, насичення контенту штучністю, генеруванням його за допомогою генеративних нейромереж неможливо обійти увагою сучасну парадигму, актуальну для сфери міжнародних комунікацій – *гібридно-комунікаційну*.

Вона являє собою концептуальну модель, яка відображає процеси інтеграції традиційних та інноваційних форм комунікації до єдиної багаторівневої системи. Для цієї парадигми характерним є синтез різних типів комунікативної взаємодії: масової, міжособистісної, цифрової, мережевої, візуальної, символічної, семіотичної тощо. Це формує умови для забезпечення реалізації більш складних й гнучких стратегій сугестивного впливу на цільові аудиторії. На відміну від класичних парадигм, які орієнтовані переважно на один домінуючий канал або формат, гібридно-комунікаційна парадигма передбачає одночасне застосування різноманітних засобів передачі інформації та смислів, меседжів та наративів.

Встановити фундатора гібридно-комунікаційної парадигми вкрай важко. У наукових публікаціях найчастіше згадуються концепції таких філософів, як Юрген Габермас, Карл-Ото Апель,

Мартін Бубер, які описували своє бачення природи комунікації у сучасному інформаційному світі.

Нерідко поняття даної парадигми дослідники пов'язують із сучасними стратегічними комунікаціями [2-8], теорія яких бурхливо розвивається з двохтисячних років, особливо в контексті державної політики різних країн з урахуванням суттєвої актуалізації інформаційних та гібридних війн [9], конструювання стратегічних наративів [10] тощо.

Слід зазначити, що в межах цієї парадигми відбувається поєднання онлайн– і офлайн комунікацій. Внаслідок цього комунікаційні процеси розгортаються водночас як у фізичному, так і у віртуальному просторах. Такий ефект посилюється мультиплатформеністю. Так, повідомлення розповсюджуються через традиційні засоби медіакомунікацій, офіційні дипломатичні канали, соціальні мережі, месенджери, спеціалізовані онлайн-платформи. Внаслідок цих процесів формується інтегроване медіасередовище, в якому перетинаються різноманітні жанри і формати: від офіційних заяв і аналітичних публікацій до блогів, мемів, візуальних наративів.

Характерним елементом гібридно-комунікаційної парадигми виступає гібридизація смислів, коли в одному повідомленні збігаються елементи різних історико-культурних, політико-безпекових, ідеологічних та етноментальних кодів. Це надає комунікації багатшаровості, дозволяє адаптувати її під різні цільові аудиторії, а застосування засад *стратегічної культури* перетворює даний процес на формування ефективного інструмента міжнародних комунікацій на сучасному етапі, адже за влучним визначенням О. Брусиловської вона становить „сукупність цінностей, установок, переконань та моделей поведінки, які поділяються нацією і походять із суспільного досвіду та засвоєних наративів, формуючи колективну ідентичність щодо відповідних цілей та засобів забезпечення національної безпеки” [11].

У міжнародних відносинах дана парадигма особливо значуща в контексті публічної дипломатії [12], культурного обміну, глобальної медійної взаємодії, а також інформаційно-психологічного протистояння, гібридних війн [13]. Вона забезпечує можливість одночасного застосування інструментів «м'якої» і «жорсткої» сили, які утворюють феномен *розумної сили*, коли гуманітарні ініціативи і культурні проєкти поєднуються з інформаційними кампаніями, системною пропагандою, сигналами від органів державної влади, політикою стратегічних комунікацій в системному її вимірі [14], застосуванням відкритої та прихованої сили.

З методологічної позиції, *гібридно-комунікаційна парадигма* носить міждисциплінарний характер. Її дослідження потребує одночасного опертя на політологію (особливо щодо стратегій

політичного впливу, застосування «м'якої сили», «розумної сили»), міжнародні медіакомунікації, медіалогію, соціальну та етнопсихологію, теорію комунікації, культурологію, кібернетику, цифрові технології. Подібне поєднання за умови здійснення комплексного аналізу формує ґрунт для виявлення не лише каналів і форми передавання інформації, а й прихованих механізмів розроблення нових смислів, що впливають на міжнародне сприйняття і динаміку політично значущих подій.

Таким чином, гібридно-комунікаційна парадигма виступає як своєрідне віддзеркалення сучасної трансформації глобального комунікаційного простору, де кордони між форматами, каналами і рівнями впливу стають дедалі більше розмитими. Ця парадигма дозволяє державам і недержавним акторам формувати гнучкі й багаторівневі стратегії впливу, що в умовах інформаційної конкуренції стає одним із ключових факторів успіху на міжнародній арені.

До *сильних сторін гібридно-комунікаційної парадигми* слід віднести її універсальність, адаптивність, можливість поєднання традиційних дипломатичних інструментів із сучасними цифровими й мережевими технологіями. Це забезпечує присутність держави або організації у глобальному інформаційному просторі.

Водночас не можна не зазначити і на слабкі місця в аналізованій парадигмі.

По-перше, це складність управління багаторівневою комунікацією, адже за одночасного використання багатьох каналів виникає ризик смислових суперечностей та конфліктів інтерпретацій (*misunderstanding*) або фрагментації повідомлень. Високим є також ризик ненавмисних спотворень та перекручувань при сприйнятті інформації, особливо якщо аудиторія включає представників різних культурних і мовних спільнот, володіє різним рівнем мовленнєвої та стратегічної культури, різною ментальністю.

По-друге, інтеграція «м'якої» і «жорсткої» сили може сприйматися як маніпулятивна або провокаційна, що потенційно знижує довіру до актора і викликає відповідну реакцію. *По-третє*, не менш значущим обмеженням є залежність від технологічної інфраструктури, збоїв у цифрових системах, кібератак або обмеження доступу до платформ. Адже домінування у цифровому просторі зумовлено не стільки розвиненістю цифрового інтелекту, а передусім володіння цифровими платформами, що формує умови для дискримінаційного розвитку цифрового контенту, розроблення власних генеративних нейромереж і їхнього впровадження у відповідні цифрові продукти.

Яскравим прикладом останнього слугують навмисні злочинні дії громадянина США І. Маска, який напередодні наступу українських військових на Херсон та підготовки операції щодо повернення

українського Криму, просто відключив Starlink, який надав послуги зв'язку нашим військовим. Прямий умисел дій даної особи встановлено в ході проведеного журналістами розслідування і встановлено, що сам громадянин І. Маск восени 2022 року особисто наказав своїм інженерам відключити інтернет-зв'язок Starlink над частиною України, чим зірвав контрнаступ ЗСУ і унеможливив виграш України. Наказ Маска став першим відомим випадком, коли він відключив покриття Starlink над полем бою в Україні [15].

Тож питання збереження контролю над інформаційно-телекомунікаційною та цифровою інфраструктурою за державою, є питанням її стратегічного виживання збереженням її присутності в контексті стратегічного вибору, адже саме держава в умовах ерозії міжнародних інституцій залишається найбільш ефективною інституційною системою і найскладнішого організму, в якому відбувається організація життя соціальної системи.

Таким чином, гібридно-комунікаційна парадигма в міжнародних відносинах є потужним інструментом, здатним забезпечити комплексний і багаторівневий вплив на глобальну аудиторію. Проте її успішне застосування потребує високої координації, стратегічного планування та прогнозування, уважного ставлення до етичних і культурних аспектів, без чого ризики зниження довіри та репутаційних втрат можуть суттєво перевищувати потенційні вигоди.

Представлені матеріали рельєфно виявляють, що гібридно-комунікаційна парадигма як одна із *спеціалізованих політико-комунікативних парадигм*, які застосовуються у міжнародних відносинах, на відміну від загальнонаукових, є більш динамічною, адаптованими до змінюваних зовнішніх умов. Окрім трансляційної функції, вона спроможна виконувати такі функції:

1) *інституційна* – комунікативна діяльність перебуває в стані активної інституціоналізації, відбувається процес створення єдиного центрального органу державної влади, відповідального за формування та реалізацію державної комунікативної політики;

2) *політична* – формування єдиного порядку денного, єдиних меседжів та наративів;

3) *консолідаційна* – зміцнення взаємних зв'язків, формування спільнот серед союзників, партнерів, однодумців;

4) *економічна* – стимулювання прямих іноземних інвестицій;

5) *соціокультурна* – формування спільної системи цінностей, коректної та узгодженої за смислами оцінки реалій, подій і явищ, єдиного глобального соціо-культурного середовища, утвердження засад національної пам'яті і тощо.

Питання постає лише в реальному поєднанні зусиль науковців, політиків і користувачів інформації.

Висновки. Не зважаючи на активний розвиток теорій міжнародних відносин і увагу до вивчення глобалізаційних процесів, дотепер залишаються недостатньо осмисленими механізми імплементації теорії парадигм, зокрема спеціалізованих до вивчення і дослідження

міжнародних комунікацій. Однією зі складових спеціалізованих парадигм виступає гібридно-комунікаційна. Розглянуто як сильні, так і слабкі її сторони, а також продемонстровано структурно-політичний зв'язок між іншими спеціалізованими парадигмами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*. 2012. № 1. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/739>
2. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. Стратегічні пріоритети. 2015. № 1 (34). С. 147–152.
3. Благодарний А., Кононець О. Стратегічні комунікації у секторі безпеки і оборони України. *Молодий вчений*. 2023. № 1 (113). С. 5–9.
4. Дзьобань О. П. Стратегічні комунікації: до проблеми осмислення сутності. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. № 2. С. 254–264.
5. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах : монографія. Київ : Вадекс, 2019. 442 с.
6. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія / [В. Азарова та ін.] ; за заг. ред. Л. Компанцевої. Київ : НА СБУ, 2021. 500 с.
7. Стратегічні комунікації для фахівців сектору безпеки і оборони : практ. порадник / [Л. Ф. Компанцева та ін.] ; за заг. ред. Л. Ф. Компанцевої ; Нац. акад. служби безпеки України. Київ : НА СБУ, 2019. 211 с.
8. Сивак Т. В. Стратегічні комунікації у системі публічного управління України : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 338 с.
9. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
10. Ожеван М. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети*. Серія : Політика. 2016. № 4 (41). С. 30–40.
11. Стратегічна культура та зовнішня політика України / за заг. редакцією І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. 264 с.
12. Trofymenko M., Trofymenko A. Public Diplomacy in the Countries of Central and Eastern Europe: Experiences for Ukraine. *Baltic-Black Sea Regionalisms: Patchworks and Networks at Europe's Eastern Margins*. Springer Switzerland, 2020. P. 235–243.
13. Черненко Т. В. Пріоритети державної інформаційної політики в умовах гібридної війни. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 4 (37). С. 83–92.
14. Ліпкан В. А. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави. монографія. Одеса : Видавничий дім „Гельветика”, 2024. 830 с.
15. Маск особисто наказав відключити Starlink для ЗСУ у вересні 2022 року – Reuters. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/4019019-mask-osobisto-nakazav-vidkluciti-starlink-dla-zsu-u-veresni-2022-roku-reuters.html>.